

Manifest over
volwasseneneducatie
in de 21e eeuw

EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

De kracht en voordelen van blijven(d) leren

De European Association for the Education of Adults (EAEA - de Europese Associatie voor de volwasseneneducatie) streeft ernaar om met dit manifest een Lerend Europa te creëren: een Europa dat in staat is om de toekomst op een positieve manier aan te pakken op basis van de benodigde vaardigheden, kennis en competenties. Wij stellen een overkoepelende Europese aanpak voor om één stap verder te kunnen gaan teneinde een kennismaatschappij te ontwikkelen die berekend is op de uitdagingen die deze tijd stelt. Daarvoor zijn nu echter wel duurzame investeringen in de volwasseneneducatie nodig op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau. Die investeringen betalen zich op lange termijn vanuit verschillende perspectieven terug: op het gebied van concurrentievermogen, welzijn, een gezondere populatie, groei en nog veel meer.

Volwasseneneducatie kan een bijdrage leveren aan het veranderen

van mensen en aan het transformeren van samenlevingen – het is een mensenrecht en een algemeen goed. Op dit moment is de Europese Agenda voor volwasseneneducatie de belangrijkste beleidsstrategie. Deze wordt op lidstaatniveau door nationale coördinatoren uitgevoerd. De EAEA is van mening dat er niet alleen meer nadruk op deze Agenda gelegd moet worden, maar dat er ook aanvullende maatregelen nodig zijn. In dit manifest

wordt beschreven in welke mate de volwasseneneducatie een bijdrage kan leveren op een aantal Europese beleidsterreinen. Om dat te realiseren zijn er echter aanzienlijke overheidsinvesteringen in organisaties voor volwasseneneducatie en in cursisten noodzakelijk.

Veel besluitvormers, bedrijven en burgers zijn zich niet bewust van de mate waarin volwasseneneducatie een bijdrage kan leveren aan het aanpakken van maatschappelijke,

economische en individuele uitdagingen. De EAEA stelt dan ook een Europees Jaar van de volwasseneneducatie voor om het bewustzijn en de kennis van het belang van volwasseneneducatie in Europa te vergroten. Het thema van dat jaar wordt “De kracht en voordelen van blijven(d) leren”. Wij willen enerzijds de mogelijkheden van de volwasseneneducatie voor het realiseren van veranderingen benadrukken en anderzijds de positieve ervaringen onderstrepen die een leven lang leren met zich meebrengt. Veel mensen zien op tegen weer opnieuw gaan leren of studeren vanwege hun slechte schoolervaringen. Anderen zijn bang dat een opleiding weer een volgende stresservaring wordt die ze moeten doorstaan om in hun leven succesvol te kunnen zijn. De EAEA wil daarom graag de positieve kanten belichten, mede omdat wij weten dat dit de beste manier is om ook degenen erbij te betrekken die de meeste aversie tegen leren hebben.

Uitdagingen en antwoorden

Volwasseneneducatie is een essentieel instrument om een aantal van de belangrijkste uitdagingen in het hedendaagse Europa aan te pakken. Europa wordt met steeds groter wordende ongelijkheden geconfronteerd, niet alleen tussen mensen maar ook tussen regio's en landen op ons continent. De Europese burgers lijken de Europese waarden steeds vaker in twijfel te trekken en kiezen voor op vreemdelingenhaat gerichte en anti-Europese partijen, terwijl kleine groepen jonge mannen zodanig radicaliseren dat zij terreuraanslagen plegen. In veel regio's en landen is de werkloosheid zeer hoog (vooral onder jonge mensen). Door de toenemende digitalisering wordt die situatie niet alleen verder verergerd, maar deze tendens vereist ook nieuwe vaardigheden en competenties van werknemers, burgers en consumenten.

Door migratie en demografische veranderingen treden verschui-

vingen in de Europese bevolkingssamenstelling op – mensen worden ouder en willen daarom langer actief en gezond blijven. Wij hebben echter ook meer migranten nodig, wat een delicate benadering vergt of zelfs in contrast staat met de werkloosheidspercentages en de toenemende vreemdelingenhaat. Meer recent is Europa geconfronteerd met een grote toestroom aan vluchtelingen, hetgeen grote uitdagingen voor de Europese regeringen met zich meebrengt. Dit heeft enerzijds tot heel veel steun van Europese burgers geleid, maar anderzijds ook tot misbruik en haat bij andere mensen.

Klimaatverandering en andere uitdagingen op milieugebied blijven een bedreiging vormen voor de toekomst van (niet alleen) Europa waardoor duurzamere economieën, maatschappijen en levensstijlen onontkoombaar zijn. Volwasseneneducatie biedt een antwoord op veel van de vragen

die daarmee verband houden. Die educatie kan voordelen opleveren voor zowel individuen als samenlevingen en economieën.

Willen wij een innovatief, gelijkwaardiger en duurzaam Europa waaraan de burgers democratisch en actief participeren, waar mensen over de vaardigheden en kennis beschikken om gezond en productief te wonen en te werken en van jonge tot op zeer oude leeftijd deelnemen aan culturele en maatschappelijke activiteiten?

In deze publicatie presenteert de EAEA argumenten, studies, voorbeelden en verhalen van cursisten

Actief burgerschap, democratie en participatie

De EAEA en haar leden maken zich sterk voor Europa en voor de Europese waarden. Wij zijn van mening dat een interculturele uitwisseling en samenwerking essentieel zijn voor een Europa van respect, participatie en cohesie.

Veel organisaties op het gebied van de volwasseneneducatie zijn opgericht als gevolg van de emancipatiebewegingen (werknemers-, vrouwen- of religieuze organisaties). Die volwasseneneducatie biedt nog steeds de kennis en knowhow én de ruimte om de democratie en het burgerschap te ontwikkelen. Bovendien kan die volwasseneneducatie de maatschap-

pelijke organisaties versterken en nieuwe impulsen geven.

Uit de toenemende radicalisering in Europa is gebleken dat er meer nadruk gelegd moet worden op de democratische attitudes, tolerantie en respect. De interculturele en interreligieuze dialoog kan hierbij een grote rol spelen.

De volwasseneneducatie kan de democratie en participatie op nationaal en regionaal niveau echter ook vergroten en de transparantie en ontwikkeling van een levendige samenleving mogelijk maken. Daarnaast kan die educatie een bijdrage

leveren aan een kritische denkhouding en aan het openen van nieuwe mogelijkheden

In de PIAAC-studie¹ is een duidelijke correlatie aangetoond tussen 'vertrouwen' en 'politieke effectiviteit' enerzijds en het niveau van de vaardigheden anderzijds. Naarmate het niveau van de basisvaardigheden lager is, is ook het vertrouwen in instellingen en het geloof in eigen kunnen om invloed uit te oefenen lager. Mensen die volwasseneneducatie volgen, zijn ook eerder geneigd.

¹ www.oecd.org/site/piaac/surveyofadultskills.htm

Goede praktijken

De Zweedse associatie voor moslimonderzoek Ibn Rushd heeft een vredesproject uitgevoerd: Att främja islamisk freds-kultur (de bevordering van een islamitische vredescultuur) waarbij jonge moslims in Zweden als 'vredesagenten' fungeren. Zij hebben de kennis en instrumenten gekregen die nodig zijn om met vredeskwesties, het tegengaan van geweld en mensenrechten om te gaan. Op de lange termijn is het doel het bestrijden van zowel de islamofobie – angst voor en vijandigheid ten opzichte van de islam, voornamelijk bij westerlingen – en de angst voor en vijandigheid ten opzichte van het westen (voornamelijk aan de kant van moslims). Tevens is er een fundament gelegd voor een vredesbeweging van moslims: Svenska muslimer för fred och rättvisa (Zweedse moslims voor vrede en rechtvaardigheid).

Goede praktijken

Het Roemeense project 'Burgers Eerst' heeft een duurzaam, over het hele land verspreid effect gehad in kleine gemeenschappen, met name op het platteland. Het project bevordert een actief burgerschap door mensen inspraak te geven bij het bepalen van de prioriteiten in hun gemeenschap. Daarbij krijgen ze instrumenten aangereikt om oplossingen te ontwikkelen die zij zelf kunnen uitvoeren. Zij brengen eerst gezamenlijk de problemen binnen hun gemeenschap in kaart, stemmen over de kwesties die als eerste aangepakt moeten worden en ontwikkelen samen actieplannen. Het project 'Burgers Eerst' ging echter nog een stap verder dan het uitvoeren van de actieplannen. Er is namelijk ook een mentaliteitsverandering teweeg gebracht: de overheidsinstanties worden niet langer gezien als de besluitvormers, maar als partners om samen veranderingen tot stand te brengen. In de toekomst luidt de vraag dan ook voortaan: "Wat moet er gebeuren en wat kunnen wij zelf voor ons en onze gemeenschap doen?"

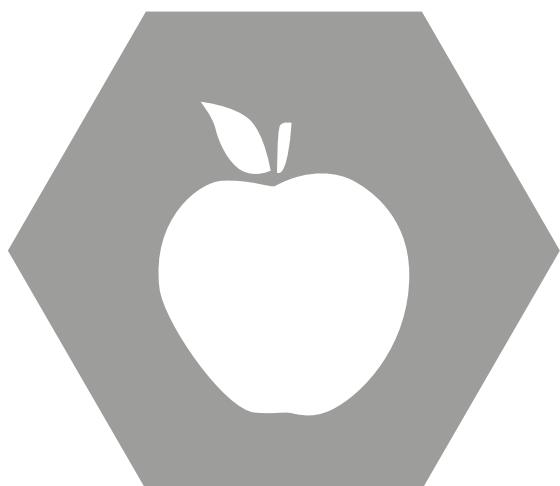
Onderzoeksbewijs

Met betrekking tot de maatschappelijke cohesie leidt educatie vooral tot een groter vertrouwen, meer betrokkenheid bij de maatschappij en lagere niveaus van gewelddadige criminaliteit. Daarnaast heeft de participatie aan vervolgonderwijs een voorspellende waarde voor de betrokkenheid bij het openbare leven omdat "studenten, naarmate zij een grotere betrokkenheid tonen bij hun opleiding, ook gemiddeld genomen meer bereid zijn om een positieve rol in het openbare leven te spelen" (blz. 20). Bovendien leidt volwasseneneducatie tot een grotere tolerantie ten opzichte van mensen met een andere afkomst en is de kans groter dat cursisten ook gaan stemmen. Preston (2004) heeft het effect van volwasseneneducatie op het sociale leven van de deelnemers onderzocht en op het ontwikkelen van normen, met name tolerantie. Hij constateerde dat leren zowel een effect op de informele als de formele maatschappelijke participatie kan hebben. Wat de informele maatschappelijke participatie betreft, hebben cursisten profijt gehad van hun vervolgopleiding bij het opbouwen, in stand houden, ontmantelen, reconstrueren en verrijken van hun sociale netwerken.

Bovendien kan de ontwikkeling van normen en waarden door educatie worden beïnvloed. Zo hebben respondenten bijvoorbeeld veranderingen in tolerantie, begrip en respect gemeld. De OESO (2007) heeft onderzoek gedaan naar wat het blijven(d) leren voor gevolgen heeft voor de maatschappelijke en sociale betrokkenheid.

Meer informatie:

www.eaea.org/media/policy-advocacy/piaac/piaac-analysis_wakeup-call-for-europe.pdf

Individuele levensvaardigheden

Dankzij volwasseneneducatie kunnen uiteenlopende vaardigheden en leerervaringen worden ontwikkeld met het oog op een aantal voordelen en doelen: van basisvaardigheden tot taalverwerving, van hobbycursussen tot beroepsopleidingen, van gezinsprojecten tot gezondheidszorg – volwasseneneducatie biedt een aantal mogelijkheden om mensen tijdens hun loopbaan en dagelijks leven te ondersteunen.

Het zijn echter niet uitsluitend de directe leerresultaten die voor mensen van belang zijn: uit onderzoek blijkt namelijk dat het volgen van niet-formeel volwassenenonderwijs ook een aantal andere voordelen met zich meebrengt.

Volwasseneneducatie kan levens veranderen en nieuwe kansen bieden. Er kunnen zich

nieuwe loopbaanmogelijkheden aandienen, de deur naar een formele educatie kan geopend worden, schoolverlaters worden gestimuleerd om de onderwijsdraad weer op te pakken, ouders krijgen ondersteuning bij hun opvoedende taken, de artistieke en culturele passie van mensen wordt geactiveerd en het belang van een gezondere levensstijl benadrukt.

Onderzoeksbewijs

Uit de gegevens blijkt dat de algemene volwasseneneducatie de deelnemers talloze voordelen oplevert. Zij voelen zich fitter en lijken er ook een gezondere levensstijl op na te houden; zij bouwen nieuwe sociale netwerken op en voelen zich ook beter. Bovendien lijken mensen die algemeen volwassenenonderwijs volgen meer gemotiveerd om een leven lang te blijven leren en zien zij dat als een mogelijkheid om hun leven te verbeteren. Dergelijke voordelen werden door cursisten op alle gebieden gemeld, variërend van taal-, artistieke en sportopleidingen tot cursussen op maatschappelijk vlak. [...] Met name mensen met een laag opleidingsniveau hebben baat bij volwasseneneducatie (ISCED 1: 32% en ISCED 2: 22 %)

Meer informatie: www.bell-project.eu

Goede praktijken

Mel uit het Verenigd Koninkrijk had al 13 jaar pleinvrees toen zij in september 2007 alle moed bij elkaar verzamelde en zich inschreef voor een lees- en schrijfcurcus. Ondanks het feit dat ze verschrikkelijk zenuwachtig was, ging ze toch naar de eerste lessen en vond ze het elke week ietsje makkelijker om ernaar toe te gaan. Mel volgde de cursus bij Hull Adult Education en slaagde niet alleen voor het basisniveau 3 voor lees- en schrijfvaardigheden, maar ook voor de niveaus 1 en 2. Ook haar volgende doel werd gehaald: het diploma rekenvaardigheden op niveau 1.

Mel wilde graag andere mensen helpen en daarom volgde ze een interne vrijwilligerscursus waarna ze als vrijwilliger aan de slag ging in een klas voor volwassenen met leerproblemen. Omdat zij graag studiebegeleider wilde worden, volgde ze met succes NVQ-niveau 1 (leerondersteuning). Zij is nu bezig met de cursus Preparing to Teach in the Lifelong Learning Sector (voorbereiding om les te geven in de sector Een Leven Lang Leren) die ze binnenkort hoopt af te ronden. Nu ze over voldoende zelfvertrouwen beschikt, geniet ze van dagjes uit met haar familie, is ze ruim 35 kilo afgevallen en werkt ze als vrijwilliger in de Dove House Charity Shop, terwijl ze ook nog steeds cursussen volgt.

“Niets kan me nu nog tegenhouden. Ik ben vanaf nul begonnen en heb nu een heel nieuw leven opgebouwd – en dat allemaal omdat ik weer terug naar school ben gegaan,” glimlacht Mel.

Meer informatie: www.alw.org.uk/winners-stories/winner-story/2011/melanie-turner

Sociale cohesie, rechtvaardigheid en gelijkheid

Het opleidingsniveau is van grote invloed op de mogelijkheden die mensen in hun leven hebben. Dat varieert van het soort banen die zij kunnen krijgen tot aan de levensverwachting. De positieve effecten van die opleiding lijken versterkt te worden door het feit dat mensen met hogere opleidingsniveaus de neiging hebben om door te blijven leren en ook meer mogelijkheden krijgen om zich verder te ontwikkelen in vergelijking met mensen met lagere opleidingsniveaus.

Door volwasseneneducatie kan een gebrek aan onderwijs in een eerder levensstadium gecompenseerd worden en kan tevens de sociale mobiliteit worden bevorderd. Via cursussen basisvaardigheden tot 'tweede-kans-opleidingen' en taaltrainingen voor migranten: volwasseneneducatie biedt niet alleen talloze mogelijkheden om de levens van mensen te verbeteren, maar kan ook de gelijkheid en rechtvaardigheid in de samenle-

ving vergroten en de economische groei stimuleren.

Om een betere sociale integratie te bewerkstelligen, is het wel noodzakelijk dat ook de groepen bereikt worden die nog niet bezig zijn met een leven lang leren. Met de juiste methodologieën zijn mensen in staat om beter en meer te participeren: in de samenleving, democratie, economie en de kunst en cultuur.

Goede praktijken

Bij de volwassenenschool La Verneda - Sant Martí wordt het verwelkomen van mensen die de school voor de eerste keer bezoeken als een belangrijke taak beschouwd die op individueel niveau moet worden uitgevoerd. Dat betekent dat er tijd wordt vrij gemaakt voor iedereen die voor de eerste keer de school bezoekt. Cursisten uit eerdere jaren spelen een belangrijke rol bij de ontvangst, de inschrijving en de indeling in groepen omdat zij over de benodigde communicatieve vaardigheden beschikken en zelf ook weten wat het betekent om voor de eerste keer weer naar school te gaan. Het besluit over het niveau waarop de nieuwe deelnemer instroomt, wordt in onderling overleg en op basis van consensus genomen. Veel aandacht gaat ernaar uit om te zorgen dat elke deelnemer het proces begrijpt waar hij of zij in terecht komt en dat mensen ook in de groep en op het niveau worden ingedeeld waar zij het meeste kunnen leren. Medewerkers en vrijwilligers stellen daarbij alles in het werk om te voorkomen dat nieuwe cursisten het gevoel krijgen dat ze getest worden.

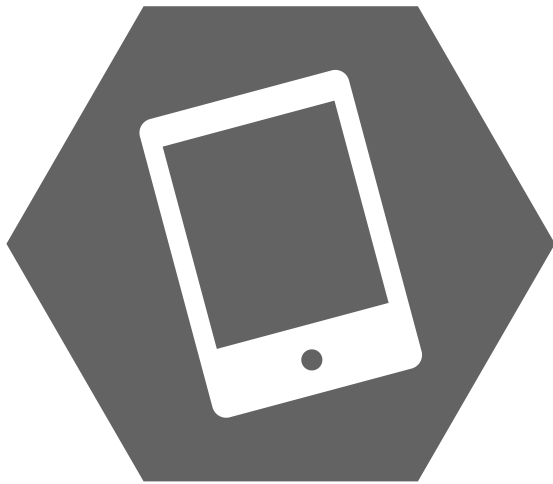

Goede praktijken

In Zweden zijn zeer goede resultaten geboekt in het kader van een studie om jonge werkzoekenden te motiveren om volkshogeschoolcursussen te blijven volgen. Na afloop van de cursus ging circa 40% van de deelnemers verder studeren of had inmiddels een baan gevonden. Meer dan twee derde van de deelnemers was gemotiveerd om door te blijven leren en was van mening dat vervolgopleidingen bevorderlijk zijn voor het vinden van werk.

In heel Zweden worden speciale volkshogeschoolcursussen voor immigranten georganiseerd om hun integratie in de Zweedse samenleving te ondersteunen, evenals studieringen voor vluchtelingen die asiel zoeken in dat land.

Deze succesvolle specifieke activiteiten zijn mogelijk omdat ze gebaseerd zijn op bestaande expertise en organisaties binnen een nationaal stelsel voor volwassenenonderwijs dat structureel door de overheid wordt gefinancierd. Het is een duurzaam model voor volwassenenonderwijs dat ook flexibel genoeg is om op nieuwe behoeften en uitdagingen in de samenleving in te spelen.

Werkgelegenheid en digitalisering

De positieve link tussen werk en opleiding ligt voor de hand: Werknemers die zich blijven ontwikkelen zijn belangrijk met het oog op innovatie, productiviteit, concurrentievermogen en ondernemerschap. Opleidingsmogelijkheden op de werkplek zijn een van de grootste stimulansen voor volwassenen om een leven lang te blijven leren. Daarvoor is een samenwerking tussen de belangrijkste betrokken partijen, met name de sociale partners, essentieel. Hoewel de EAEA het belang van herenbijscholing onderkent, willen wij onderstrepen dat alle leeractiviteiten goed zijn voor de werkgelegenheid.

De EAEA stimuleert een leermethodiek die de verwerving van wezenlijke en transversale vaardigheden ondersteunt. Bij een zuiver technische benadering bestaat het gevaar dat er slechts een beperkte reeks vaardigheden wordt aangeleerd die op korte tijd wellicht weer verouderd of achterhaald kan zijn. Indien een opleiding kennisverwer-

ving, innovatie en ondernemerschap omvat naast het bevorderen van een diepgaandere belangstelling voor de leerervaringen en resultaten, worden mensen gestimuleerd om een leven lang te leren en zijn zij in staat om informeel, niet-formeel en formeel leren met elkaar te combineren om up-to-date te blijven.

Uit de prognoses blijkt overduidelijk dat Europa in de toekomst meer kennis en minder laagopgeleide werknemers nodig heeft. Het beste voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van de digitalisering. Wij worden op dat vlak met ingrijpende veranderingen geconfronteerd: van elektronische overheden tot online winkelen en automatisering en alle mogelijk denkbare internetinnovaties. Dat betekent dat wij de digitale kloof moeten dichten en moeten zorgen dat iedereen vertrouwd is met het gebruik van computers, tablets of smartphones en alle andere relevante hulpmiddelen. Wij mogen er ook vanuit gaan dat veel banen (gaan)

verdwijnen en dat er nieuwe banen voor in de plaats zullen komen. Europa heeft kenniswerkers nodig die zich aan deze veranderingen kunnen aanpassen en blijven leren is daarvoor essentieel. Veel overheidsdiensten en hulpmiddelen voor een maatschappelijke participatie zijn tegenwoordig online beschikbaar. Digitale vaardigheden waarborgen een digitale integratie en participatie.

Daarnaast zal de dienstensector ook radicale veranderingen ondergaan, zoals een afname in de contacten tussen mensen. Dat geldt ook voor e-learning waardoor weliswaar heel veel nieuwe mogelijkheden ontstaan, maar tegelijkertijd de sociale contacten worden teruggedrongen die vaak zo belangrijk zijn voor veel cursisten. De volwasseneducatie kan de benodigde ontmoetingsplekken beschikbaar stellen met het oog op de welvaart, de geestelijke gezondheid, de solidariteit en de sociale cohesie die Europa nodig heeft.

Onderzoeksbewijs

Uit de BeLL-studie blijkt dat het volgen van algemeen volwassenenonderwijs meerdere voordelen voor de deelnemers heeft. Die voordelen zijn op hun beurt weer van invloed op de naaste sociale groepen zoals het gezin, de werkplek en andere sociale netwerken. Dat betekent dat de algemene volwasseneneducatie ook voordelen voor de samenleving oplevert. Bij 70-87% van de 8646 respondenten was er van positieve veranderingen sprake in studiemotivatie, sociale interactie, algemeen welbevinden en kwaliteit van leven. Minder frequent gerapporteerde veranderingen hielden verband met werk en loopbaan en actief burgerschap, maar niettemin maakte 31-42% van de respondenten nog melding van enige positieve veranderingen op deze gebieden.

Meer informatie:

www.bell-project.eu/cms/wp-content/uploads/2014/06/BeLL-Survey-results.pdf, blz. 122

Migratie en demografische veranderingen

Volwasseneneducatie kan een essentiële rol spelen in de huidige vluchtelingensituatie in Europa. Burgerschapsvorming en interculturele leermogelijkheden dragen bij aan het creëren van een mentaliteit die gericht is op een actief burgerschap en gastvrijheid, wat bevorderlijk is voor een integratie-vriendelijke cultuur in en tussen lidstaten. Door het aanbieden van taaltrainingen en opleidingen in basisvaardigheden aan migranten van binnen en buiten Europa, kunnen die migranten tot actieve burgers in hun nieuwe thuislanden uitgroeien.

Door het aangaan van een culturele dialoog kan de uitwisseling bevorderd worden tussen de autochtone en nieuwe burgers van de lidstaten. Op lange termijn heeft Europa de vluchtelingen nodig om berekend te zijn op de demografische veranderingen die al in gang zijn gezet. Wat die demografische veranderingen betreft, kan een actief ouder worden alleen worden gewaarborgd als er mogelijkheden zijn om ook op latere leeftijd te kunnen blijven leren. Uit onderzoek blijkt dat lerende ouderen actiever zijn, meer vrijwilligerswerk doen, langer werken

en een gezonder leven leiden. Lerende ouderen zijn dan ook een oplossing voor de demografische crisis. Zij vergroten daardoor tevens hun positieve effect op de Europese democratieën. Door intergenerationele leermogelijkheden kunnen ouderen, meer ervaren mensen en jongeren daarnaast van elkaars kennis profiteren. Bovendien wordt door die onderling gekoppelde maatregelen de solidariteit tussen generaties in de Europese samenlevingen versterkt waardoor de democratische dialoog wordt bevorderd die in tijden van crisis onontbeerlijk is.

Goede praktijken

Fatima arriveerde in november 2013 in Ierland samen met haar moeder en twee broers. Zij verbleef drie maanden in Dublin en verhuisde vervolgens met de rest van het gezin naar Tullamore. Fatima is een vluchteling en zij is oorspronkelijk afkomstig uit Afghanistan. Ze trok eerst door Iran en is vervolgens naar Syrië gegaan waar zij drie jaar gewoond heeft. Na haar aankomst in Ierland kreeg zij ondersteuning van het ministerie van Justitie bij het volgen van taalcursussen. Zij vond dat de samenstelling van de klas echter te eenzijdig was, omdat zij graag met Ierse mensen wilde integreren. Zij is toen attent gemaakt op het VTOS (Vocational Training Opportunities Scheme) en daarvan heeft ze onlangs het eerste jaar afgerond. De VTOS-cursus duurt twee jaar en hoewel studenten doorgaans in het eerste jaar het 'Junior Cert' halen en in het tweede jaar het 'Leaving Cert' had Fatima er alle vertrouwen in dat zij in haar eerste jaar ook al twee vakken voor het Leaving Cert zou kunnen halen. Met steun van het Tullamore Further Education Centre heeft zij in dat eerste jaar ook natuurkunde en scheikunde gedaan. Voor haar praktische werkzaamheden heeft ze gebruik kunnen maken van faciliteiten bij Athlone IT. Fatima is zeer ambitieus en zij beheerst de Engelse taal uitstekend. Zij heeft veel steun ondervonden van de Laois & Offaly ETB (Education and Training Board) en heeft hoge verwachtingen van de toekomst.

Duurzaamheid

Van een milieuvriendelijk consumptiegedrag en vervoer tot energie-efficiëntie: Europese burgers hebben behoefte aan zeer gevarieerde informatie en innovatieve mogelijkheden om nieuwe duurzame leefstijlen, projecten en benaderingen te ontwikkelen. Volwasseneneducatie kan helpen om die informatie te verstrekken en ruimte voor discussies en creativiteit te creëren.

Volwasseneneducatie kan een positieve rol spelen bij het vergroten van de kennis over de drie onderling gekop-

pelde dimensies van een duurzame ontwikkeling (economisch, sociaal en ecologisch) en kan een bijdrage leveren aan het verwezenlijken van de Agenda 2030 van de VN. Er is een concrete behoefte aan educatie op het gebied van duurzame ontwikkeling en met name niet-formele educatie heeft op dat vlak een heel groot effect.

Volwasseneneducatie kan een grote bijdrage leveren aan zowel de Agenda van Lissabon voor een duurzame, slimme en inclusieve groei als aan de agenda van Commissievoorzitter

Juncker. Volwasseneneducatie kan een impuls aan de werkgelegenheid, groei en aan de digitale interne markt geven. Door duurzaamheid te ondersteunen, kan de volwasseneneducatie de Energie-unie bevorderen en een bijdrage leveren aan een toekomstgericht klimaatveranderingsbeleid. De volwasseneneducatie kan daarnaast de interne markt versterken, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van vaardigheden voor een vrij verkeer van werknemers te bevorderen en door de Europese waarden en het vertrouwen in Europa te ondersteunen.

Onderzoeksbewijs

Volwasseneneducatie speelt een centrale rol bij duurzame ontwikkeling. Het proefproject [...] is gebaseerd op de Noordse traditie van ‘oplossingen vanuit de basis’: “folkeopplysning”. [...] De doelgroepen waar de studenten tijdens hun dagelijkse activiteiten mee werken zijn volwassen cursisten die grofweg in twee groepen kunnen worden verdeeld: lokale burgers en onderwijzend personeel. Thematisch bestrijken de projecten die de studenten tijdens de cursus uitvoeren de volgende onderwerpen:

- duurzame gebouwen en materialen;
- duurzaam voedsel;
- organiseren van partnerschappen tussen lokale autoriteiten, maatschappelijke organisaties en de lokale particuliere sector – Hoe geven we een nieuwe impuls aan de uitvoering van de lokale Agenda 21?;
- systemen voor milieucertificering en duurzaam beheer;
- ethisch consumeren en een mondiaal burgerschap.

Goede praktijken

De “Umweltberatung” (eco-counseling) in Oostenrijk heeft een Energy Efficiency Driving License (EEDL - energie-efficiënt rijbewijs) ontwikkeld. Het EEDL is een hulpmiddel voor energiebesparing in particuliere huishoudens, in kleine en middelgrote ondernemingen en gemeenschappen om in te spelen op de behoeften die er bestaan op het gebied van de klimaatbescherming en energiebesparing. Energiebesparingen in het dagelijks leven leveren een bijdrage aan het verminderen van de kosten van energie. Dat is met name belangrijk voor mensen en huishoudens met een armoederisico. Een bewust gebruik van energie en de ontwikkeling van energie-efficiënte levensstijlen en gedragingen levert daarom ook een bijdrage aan de kostenreductie en aan het bestrijden van armoede. Het bewuste gebruik van energie binnen de werkomgeving bevordert daarnaast door die kostenvermindering eveneens het concurrentievermogen. Indien een zuinig gebruik van energiehulpbronnen ook door de ondernemingen zelf wordt ondersteund, geeft dit werknemers een stimulans om in hun privéleven eveneens meer aandacht aan duurzaamheid te besteden.

Meer informatie: www.umweltberatung.at/ueber-uns-international and energie-fuehrerschein.at

Adult education & European policies

Volwasseneneducatie levert een bijdrage aan:

- Europese strategieën voor een slimme, duurzame en inclusieve groei;
- de waarden die centraal staan in de Europese strategie zoals rechtvaardigheid, sociale cohesie, een actief burgerschap en ook creativiteit en innovatie;
- het vergroten van de werkgelegenheid door mensen (weer) aan het werk te krijgen door hun vaardigheden en competenties te herijken, te verbeteren en door hen indien nodig nieuwe vaardigheden te leren;
- inspanningen die ondernomen worden om het grote aantal mensen (80 miljoen) met lage

basisvaardigheden terug te dringen.

- Deze groep profiteert minder van een leven lang leren dan hoger opgeleide mensen. Via volwasseneneducatie kunnen die lager opgeleide mensen bereikt worden om hen vervolgens de beschikking over nieuwe mogelijkheden te geven;
- het realiseren van de EU-doelstelling van ten minste 20 miljoen minder mensen die slachtoffer van armoede of sociale uitsluiting zijn of die dat dreigen te worden. Via onderwijs en opleidingen kunnen zij namelijk weer meer zelfvertrouwen krijgen en manieren vinden om sociaal te integreren of een (betere) baan te vinden.

Van werkgelegenheid en groei tot de digitale interne markt, van klimaatverandering tot de interne markt, van migratie tot mondiale kwesties en democratische veranderingen, de volwasseneneducatie levert een bijdrage aan het verwezenlijken van zowel de EU 2020-agenda als aan de agenda van Commissievoorzitter Juncker. Daarnaast is volwasseneneducatie een belangrijk hulpmiddel voor het realiseren van de Agenda 2030 van de VN en de bijbehorende duurzame ontwikkelingsdoelen.

Om uit te groeien tot een samenhangend, welvarend en vreedzaam Europa dat in staat is om de uitdagingen van de toekomst op een positieve wijze aan te pakken, is volwasseneneducatie dan ook van essentieel belang.

Publisher: European Association for the Education of Adults – EAEA

Tekst: Gina Ebner (EAEA), met behul van de EAEA lidorganisaties, de Executive Board en het secretariaat

Vertaling: EPALE NSS Nederland

Layout: Aura Vuorenrinne (EAEA)

Deze publicatie is uitgegeven dankzij financiële ondersteuning door het Finse Ministerie van Onderwijs en Cultuur en EPALE NSS Nederland.

De steun van de Europese Commissie voor de productie van deze publicatie houdt geen goedkeuring in van de inhoud ervan die uitsluitend de opvattingen van de auteurs weerspiegelt. De Commissie kan op geen enkele wijze verantwoordelijke worden gehouden voor enig gebruik dat van de informatie in dit document wordt gemaakt.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS**

Mundo-J, Rue de l'Industrie 10, B-1000 Brussels

Tel. +32 2 893 25 22, eaea-office@eaea.org

www.eaea.org